

Alsósokra hangolva – Médiatudatosságot fejlesztő óratervek 3-4. évfolyamos diákoknak

Bevezető

Az alábbi óravázlat az alsósoknak szóló sorozatunk következő része, amelyben a direkt vagy indirekt módon hagyott digitális lábnyomunkkal foglalkozunk. Az óra lehet *Az Internet előnyei és hátrányai* óra folytatása, de önállóan is megtartható. Az óratervben szerepelnek olyan tananyaghoz kapcsolódó feladatok, amelyek a tanóra szűkös időkeretébe már nem illeszthetők be. A pedagógus feladhatja őket szorgalmi, illetve házi feladatként, vagy az általunk 45 percesnek szánt órát kiegészítve, jelen esetben akár három tanórát is tarthat az adott témakörben.

Az óratervben egy-egy feladathoz alternatív megvalósítási formákat is javasolunk, ezeket sötétszürke betűszínnel jelöltük. A potenciális tanítói közléseket *T*, a várható tanulói válaszokat pedig *D* betűvel láttuk el. Az órán használható feladatok/tesztek a *Feladatok* közt találhatóak. Az óra tananyagához kapcsolódó érdekes cikkeket az *Ajánlott olvasmányok* részben soroltuk fel. A *Mellékletek* rész az órai feladatokhoz tartozó nyomtatható/kivetíthető eszközöket tartalmazza.

Tartalom

Óravázlat	1
Ajánlott irodalom.....	5

Óravázlat

Tantárgy: digitális kultúra

Az óra címe: Digitális lábnyomaink

Órakeret/Időtartam: 45 perc

Az óra típusa: új ismereteket kialakító és feldolgozó óra

Az óra célja: Az óra célja, hogy a tanulók megismerjék a digitális lábnyom fogalmát, és megértsék, hogy internetezés közben minden felhasználó kitörölhetetlen és követhető nyomokat hagy maga után. Fontos, hogy legyenek képesek különbséget tenni a direkt és indirekt digitális lábnyom között, és tudatosabb internetfelhasználóvá váljanak a digitális lábnyom jelenségének megismerésével. A foglalkozás végére a tanulók számára világos, hogy mit jelent „Az internet nem felejt” kifejezés.

Tantárgyi kapcsolatok: digitális kultúra, vizuális kultúra, etika, környezetismeret

Kulcsfogalmak: digitális lábnyom

Eszközök:

- laptop, projektor;
- lábnyomos csomagolópapír, színes filcek;
- Feladatok és Mellékletek (pl.: weboldalak és alkalmazások ikonjai, füzetbe ragasztható fogalomkártya, reflexiós lábnyomok)

Idő	Tanári tevékenység – rögzítésre kerülő ismeretek	Tevékenység – munkaforma	Eszköz	Megjegyzések
3 perc	<p>I. RÁHANGOLÓDÁS</p> <p><i>T: Az elmúlt órákon már sok mindent megtanultunk az internetről. Például azt, hogy egy világméretű hálózat, amin keresztül kommunikálhatnak az emberek és a gépek. Azt is ügyesen összeszedtük, hogy az internet olyan, mint a kétoldalú érme: vannak kockázatok, veszélyek, viszont ha odafigyelünk, akkor biztonságosan használhatjuk a netet, ami egyébként egy jó dolog. Tudnátok ilyen ellentétpárokat mondani?</i></p> <p><i>D: Az interneten vannak hamis információk, de ha képesek vagyunk felismerni az álhíreket, akkor informálódhatunk vagy tanulhatunk is.</i></p> <p><i>D: Ha nem vesszük túlzásba, az internet lehet szórakoztató, például YouTube videók nézésével vagy online játékokkal, de ha nem vagyunk tudatosak, nem figyelünk a képernyőidőre, túlzásba is vihetjük az internetezést.</i></p> <p><i>D: Tarthatjuk a kapcsolatot az ismerőseinkkel, de törekedni kell arra, hogy akivel lehet, inkább személyesen találkozzunk.</i></p>	Frontális munka	-	<p>Amennyiben az előző órákon beszéltünk az internet előnyeiről és hátrányairól, mindenképpen érdemes visszautalni az ellentétpárokra. Ha az előző órán készült róla táblázat, azt is fel lehet villantani.</p> <p>Amennyiben nem volt ilyen foglalkozás, ennek az órának az elején néhányat összeszedhetnek a tanulók, vagy a lábnyomos képek elemzésével rögtön a digitális lábnyom témájának bevezetésére ugorhatunk.</p>
5 perc (8 perc)	<p><i>T: Nagyon ügyesek vagytok! Remélem, ezeket szem előtt tartjátok, figyelembe veszitek, és ennek tudatában szörföltök most már a neten. A mai órán tovább bővítjük a digitális világgal kapcsolatos ismereteiteket, de egyelőre nem mondom meg, hogy mi lesz az óra témája. Mutatok inkább pár képet, próbáljátok meg kitalálni, hogy ezek hogyan kapcsolódhatnak az internethez.</i></p> <p>Itt vetítsük ki a képeket.</p> <p><i>T: Van-e ötletek arról, hogyan kapcsolódhatnak ezek a képek a mai órához?</i></p>	Frontális munka	<p>Laptop, projektor</p> <p>Melléklet 1</p> <p>Melléklet 4A</p> <p>Melléklet 4B-C</p>	<p>A megadott képeket akár gifként is levetíthetjük: https://gph.is/g/aeoXbGW</p> <p>Alternatívák (Melléklet 4B-C)</p> <ol style="list-style-type: none"> Játékosabb módon is rávezethetjük a gyerekeket a lábnyom – digitális lábnyom összefüggésre, például egy kerettörténettel. Ha a pedagógus jónak látja, kitérhet a lábnyom – ökológiai lábnyom párhuzamra is. <p>Irányított beszélgetésre ötlet: Melléklet 4A</p>

	<p><i>T: Mindannyian hagyunk magunk után nyomokat. Van, hogy szándékosan, de van úgy, hogy nem is tudunk róla. Ezek nem tudatosak, akarattunk ellenére történnek. Tudtok példákat mondani mindkettőre?</i></p> <p><i>D: várható válaszok</i></p> <p><i>T: Így van, pontosan. Képzeljétek el, hogy az interneten is rengeteg nyomot hagyunk magunk után. Van, hogy szeretnénk nyomot hagyni, de van olyan is, hogy nem is sejtjük, hogy nyomot hagytunk, amelyet mások bizony könnyen megtalálhatnak. Ezeket az interneten hagyott nyomainkat digitális lábnyomoknak hívjuk.</i></p> <p><i>A mai órán a digitális lábnyom, a saját digitális lábnyomunk lesz a téma.</i></p>			<p>Várható tanulói válaszok:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Direkt, ha például a fába véssük a monogramunkat vagy graffitizünk a falon.</i> – <i>Nem tudatos, ha például elhagyunk valamit, pl. pulcsit, és abból kiderül, hogy ott voltunk.</i> – <i>Ha vásárlásnál kártyával fizetünk, az is egy adat, mert a blokkon megjelenítik a kártya utolsó 4 számát (nehezen visszakövethető, de felhívhatjuk erre a tanulók figyelmét).</i> – <i>Ha ott marad valahol az ujjlenyomatunk, pedig nem szeretnénk.</i>
5 perc (13 perc)	<p>II. A TÉMA FELDOLGOZÁSA</p> <p><i>T: Ezek alapján valaki meg tudná fogalmazni, milyen lehet a digitális lábnyom? Hogyan tudnátok megfogalmazni a saját szavaitokkal?</i></p> <p><i>D: Internetre feltöltött képek, posztok, amikből következtetni lehet arra, hogy ezeket ki tette fel és miért.</i></p> <p><i>T: Így van. Minden internetes tevékenységünk után digitális lábnyomot hagyunk magunk után. Vannak olyan nyomok, amelyeket szándékosan hagyunk az interneten: például a bejegyzések a közösségi oldalakon, kommentek, lájkok, képek az Instagramon, videók a YouTube-on. Vannak viszont olyanok, amiket nem tudatosan hagyunk magunk után. Ilyenek az internetes kereséseinkről, meglátogatott weboldalakról keletkeznek, vagy egyszerűen mások teszik fel rólunk úgy, hogy nem adtunk rá engedélyt. Minden nyom elraktározódik, ezekhez mások is hozzáférhetnek, adott esetben vissza is élhetnek vele.</i></p>	Frontális munka	<p>Melléklet 3</p> <p>Melléklet 5</p>	<p><u>Digitális lábnyom</u>: azokra a jelekre, nyomokra vonatkozik, amelyek a felhasználó online jelenléte után maradnak, és amelyekből következtetni lehet a tevékenységére. Ezek bármilyen jellegű információk lehetnek: regisztráció egy adott oldalon, e-mailezés (a csatolmányokat is beleértve), videók fel- és letöltése, kommentelés, blogolás stb. A digitális lábnyom így minden olyan információra vonatkozik, amely alapján be lehet azonosítani az adott felhasználót.</p> <p>Elvont definíció helyett érdekesebb ennek a korosztálynak több példával körülírni, megmagyarázni a digitális lábnyom jelenségét.</p> <p>A fogalom – a füzetbe ragasztható formában – megtalálható a mellékletekben (Melléklet 3).</p> <p>A digitális lábnyom kapcsán érdemes kitérni a sütitre (cookies) és az inkognitó üzemmódra, hiszen mindkét dolog összefüggésben van az internetes nyomokkal (Melléklet 5).</p>

<p>20 perc (33 perc)</p>	<p><i>T: Hogy jobban megértsük, mi is az a digitális lábnyom, arra kérlek titeket, hogy négy fős csoportokba rendeződjétek. A feladat az, hogy jelenítsétek meg a saját digitális lábnyomotokat, majd ezekből minden csoport csináljon egy közöset is. Látjátok, hogy a csomagolópapír szélén van négy darab üres lábnyom. Ezekbe először mindenki a saját digitális lábnyomát készítse el külön-külön. A tanári asztalon találtok különféle weboldalokról, alkalmazásokról ikonokat. Ezekből vigyétek el azokat, amikre a feladathoz szükségetek van, és ragasszátok be a saját kis lábnyomotokba! Ha nincs olyan kép, amire szükségetek lenne, bele is rajzolhattok a lábnyomba. Miután minden csoporttag elkészült a saját lábnyomával, beszéljétek meg közösen, kinek milyen a digitális lábnyoma, majd ami közös, azt írjátok fel középre is! Így lesz kész a montázsotok.</i></p> <p><i>Na, de miből is jön össze a saját digitális lábnyomunk? Adok ehhez segítő kérdéseket, amiket fel is írok a táblára:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Milyen oldalakra regisztráltál eddig? - Hova töltesz fel szöveget, képet? - Miket lájkolsz? - Milyen oldalakat látogatsz? 	<p>Kooperatív csoport, ablak-módszerrel</p>	<p>csoportonként</p> <p>1 ív csomagolópapír 4 db lábnyommal és középen kerettel</p> <p><u>Melléklet 2B</u></p> <p>színes filcek</p>	<p>Időméréshez használhatjuk a https://www.online-stopwatch.com/ alkalmazást.</p> <p>Alternatíva:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rajzórán a gyerekek rajzolják körbe a saját lábnyomukat: 1 csomagolópapírra négyet, középre egy nagy négyzetet vagy egy hatalmas lábnyomot és ezt használják fel a feladathoz. 2. A gyerekek ragasszanak egy felnyitható fekete korongot a lábnyomba, és ez alá tegyenek vagy rajzoljanak olyan oldalakat/programokat/alkalmazásokat, amiket csak egyszer használtak, és esetleg már csak halványan emlékeznek rá (segítségként érdemes megnézni a keresési előzményeket). Ez a felnyitható fekete korong azt jelképezi, hogy már szinte nem is emlékszünk, vagy nem akarunk emlékezni azokra az oldalakra, amikre talán csak egyszer kattintottunk rá, de ezek is ott vannak a digitális lábnyomunkban.
<p>10 perc (43 perc)</p>	<p>Miután elkészültek a montázsok, tegyük ki az összeset egy helyre (tanári asztal, faliújság, padló)! Nézzük meg őket közösen és beszéljük meg!</p> <p>Egy-egy érdekességre térjünk ki – a gyerekek milyen oldalakra regisztráltak, itt milyen aktivitásaik vannak, miket, hogyan posztolnak vagy kommentelnek, milyen képeket töltenek fel. Mindenképpen utaljunk más foglalkozások témáira is, hogy a feltöltött képekkel, adatokkal mások vissza is élhetnek (pl. adathalászat, netes zaklatás, de ezekkel külön órákon érdemes részletesebben is foglalkozni).</p>	<p>Frontális munka</p>		<p>Ez a feladat négy fős csoportmunkában is kivitelezhető. Ki lehet emelni a közös elemeket is, de mindenképpen térjünk ki a csoportban előforduló sajátosságokra, pl. animés chatszoba. Mindenképpen hívjuk fel a figyelmet arra, hogy a Facebook közösségi oldalra 13 év alattiak nem regisztrálhatnak.</p> <p>Ehhez a feladathoz újra ki lehet vetíteni a tengerpartos lábnyomot. Tanulság megfogalmazása. Ajánlott irányított beszélgetés: Melléklet 6.</p>
<p>2 perc (45 perc)</p>	<p>III. REFLEXIÓ</p> <p>Minden tanuló kap visszajelző papírt. Ebben kell válaszolnia egy-egy szóval a kérdésekre.</p> <p>Házi feladat kiosztása.</p>	<p>Egyéni munka</p>	<p>Feladat <u>1-2</u></p>	<p>Az elkészült lábnyomokat tűzzük ki a faliújságra.</p>

Ajánlott irodalom

Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány – Mit jelent a digitális lábnyom?

(időtartam: 0:35)

<https://www.youtube.com/watch?v=XxKyeuwQjA>, utolsó letöltés: 2021. 02. 24.

Klausz Melinda: *Megosztok, tehát vagyok. Szakértői kérdések és válaszok a közösségi médiáról.* Atheneum Kiadó Kft. 2017. Budapest.

Námesztovszki Zsolt – Tudatos és biztonságos internethasználat – A digitális lábnyom

(időtartam: 14:04)

<https://www.youtube.com/watch?v=BpCKSQCHjG8>, utolsó letöltés: 2021. 02. 24.